

Monet filosofit ovat ottaneet tehtäväkseen miettiä, mikä on Jumalan ja ajan suhde. Näitä suhteita koskevista käsityksistä taas syntyy jännää mietittävää kulttuurintutkijoille.

Kaksi teoriaa

William Lane Craig on puolustanut kosmologisen argumentin *kalām*-versiota. Se on eräs keskiajan islamilainen argumentti Jumalan olemassaolosta. Craigin mukaan sen todistusvoiman kannalta on olennaista, että aikaa kuvaa oikein *A-teoria*.

A-teorian mukaan vain nykyhetki on olemassa. Tätä käsitystä kutsutaan presentismiksi. Universumi kulkee ajanhetkien läpi yksi kerrallaan, ja ajan alkaminen ja kuluminen tarvitsevat aika-avaruuden ulkopuolisen – yliluonnollisen – syyn.

B-teoriaan taas liittyy eternalismi, jonka mukaan kaikki ajanhetket – menneet, nykyinen ja tulevat – ovat olemassa. Tällöin *kalām*-argumentti ei toimi, sillä jos kaikki aika on olemassa, ei sen alulle ole tarpeen esittää syitä. Craigin mukaan aika-avaruus edellyttäisi alkua samaan tapaan kuin puukeppi edellyttää toiseen päähänsä syntyhetken ollakseen olemassa.

Avoin ja klassinen teismi

A-teoria tuntuu soveltuvan yhteen *avoimen teismin* kanssa. Sen mukaan Jumala on ajan sisällä. Hän ei voi muuttaa mennyttä eikä hän tiedä tulevaa, hän vain voi äärettömällä älyllään arvioida tulevan oikein. Tämän näkemyksen mukaan hän on vain nykyhetkessä ja kulkee ajan mukana. Avoimia teistejä ovat muun muassa **Richard Swinburne** ja **John Polkinghorne**.

Avoin teismi on vaihtoehto perinteisemmälle käsitykselle, *klassiselle teismille*, jonka mukaan jumaluus on ajan ulkopuolella ja havaitsee kaikki ajanhetket kerralla. Tämä tuo klassisen teismin lähelle eternalismia ja *B-teoriaa*. Klassisia teistejä ovat muun muassa **Augustinus**, **Tuomas Akvinolainen** ja **Boëthius**.

Näiden lisäksi on toki muitakin jumalakäsityksiä kuten *prosessiteismi* ja *panenteismi*. Ne näkevät maailman ja jumaluuden suhteen tiiviimpänä kuin edellä mainitut.

Kaikkivaltias Aika

Avoin teisti voi toki omaksua myös eternalistisen kannan, mutta tällöin tunnutaan vihjaavan, että aika on Jumalan yläpuolella. Menneisyys ja tulevaisuus olisivat olemassa, mutta Jumala olisi vain nykyhetkessä. Tällöin aika-avaruudessa olisi suuria alueita, jotka ovat hänen ulottumattomissaan.

Lähelle tätä näkemystä tulee jo kadonnut uskonto, *zurvanilaisuus*. Se syntyi hellenistisellä kaudella kreikkalaisen filosofian, babylonialaisen astrologian ja zarathustralaisuuden kohdatessa. Zurvanilaisuuden mukaan korkein voima on Aika, Zurvān Akarana, josta valon jumala (Ohrmazd) ja pimeän jumala (Ahriman) ovat syntyneet.